

דפוסי הגשמה של תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19

יוון

המאבק של העם היווני הינו "מאבק מלמטה למעלה" - מאבק על ידי העם

תקציר

היוונים נתונים היו תחת שלטון האימפריה העות'מנית במשך מאות שנים. התורכים והיוונים היו שונים בדתם, בשפתם ובהשכלתם. היוונים הם נוצרים, דוברי יוונית ומשכילים יותר מן השליטים העות'מניים. המאבק הלאומי החל בתחילת המאה ה-19 בהקמתן של אגודות יווניות, כשהגדולה שבהן הייתה באודסה שברוסיה. האגודות שמו דגש על החייאת השפה והתרבות היוונית ועל דרישה לשחרור יוון מעול זר. בשנת 1821 הכריז ראש האגודה באודסה על מרד לאומי יווני, אך מרד זה דוכא. שש שנים לאחר מכן, בשנת 1827, בעקבות הדיכוי של המרד התערבו כוחות אנגליה, צרפת ורוסיה לטובת המורדים ובקרב נברון הוכח הצה התורכי והאימפריה העות'מנית נאלצה לוותר על השלטון ביוון.

מי שלט במדינה?

יוון הייתה תחת שלטון התורכים (מוסלמים), חלק מהאימפריה העות'מנית. בתחום התרבותי-דתי יכלה האוכלוסייה היוונית לנהל חיים כרצונה, תחת השפעת הכנסייה הנוצרית-אורתודוקסית.

מה מטרת המאבק?

להשתחרר משלטונה של תורכיה ולהשיג עצמאות מדינית ליוון, על סמך הרעיונות הליברליים והדמוקרטיים של הגדרה עצמית וריבונות העם. מאבק היוונים בתורכים היה ברוח המהפכה הצרפתית, להשתחרר משלטון זר של האימפריה העות'מאנית ולחדש את התרבות היוונית העתיקה ששימשה מקור לתרבות האירופאית.

מי הם הכוחות הפעילים שהניעו את המאבק?

א. קציני צבא יוונים - ובראשם הנסיך אלכסנדר איפסלאטי: הם יזמו את פרוץ המאבק כאשר פלשו לנסיכות מולדובה, וכך הציתו את אש המרד.

ב. הבורגנות היונית - שעסקה במסחר הימי וקלטה בנמלי אירופה השונים את הרעיונות הליברליים של ההשכלה והמהפכה הצרפתית. הסוחרים היוונים הביאו איתם ליון רעיונות אלה, וכך טיפחו את רוח הלאומיות היוונית ודירבנו למאבק.

ג. משכילים יוונים - סופרים ומשוררים יזמו הקמתה של תנועה תרבותית שדגלה בתחיית התרבות והשפה היוונית העתיקה הקלסית. הם טיפחו ביצירותיהם את מורשת העבר המפואר של יון והקימו אגודות ספרותיות שעסקו בהנחלת מורשת זו. התנועה הלאומית היוונית הפכה יוזמה זו לאמצעי לחיזוק הזהות והאחדות הלאומית של העם היווני.

ד. התערבות צבאית - של מעצמות אירופה (בריטניה, צרפת ורוסיה) לטובת היוונים. המוני מתנדבים מאירופה שזרמו ליון כדי לעזור לה במאבקה מול התורכים.

שלבים עיקריים במאבק:

שלב א'

1821 - הנסיך אלכסנדר פלש בראש צבאו לנסיכות מולדובה כדי לעורר מרד נוצרי נגד התורכים בארץ זו, אך הניסיון נכשל. ואולם, פעולה זו נתנה את האות לתחילת המרד היווני.

שלב ב'

בדרום יון (פולופונזוס) הניף ארכיהגמון אורתודוכסי את נס המרד, ובמקביל פרצו מרידות במקדוניה, כרתים וקפריסין. היוונים הצליחו לשחרר את דרום יון ומספר איים, אך התגובה התורכית הייתה קשה: מעשי טבח באוכלוסייה היוונית. במישור הצבאי היוונים הפסידו.

שלב ג'

התערבות חיצונית (בעקבות מעשי הטבח של התורכים + לחץ דעת הקהל האירופית): צי משותף של אנגליה, צרפת ורוסיה הביס את הצי התורכי בקרב נאבארנו, וסלל בכך את הדרך לניצחון היוונים.

שלב ד'

ועידת שלום - נערכה בלונדון (1829) וקבעה שיון תהיה מדינה עצמאית. ב-1832 יון הוכרה על ידי תורכיה והוכרזה רשמית כמדינה עצמאית.

גורמים מסייעים בניהול המאבק:

רעיונות ההשכלה, המהפכה הצרפתית ונפוליאון

אלו סייעו בכך שהשפיעו על האגודות המהפכניות שהחלו את המאבק הלאומי ביוון.

התערבות צבאית של מעצמות אירופה

(אנגליה, צרפת ורוסיה) לטובת היוונים :

- בגלל חששות הדדיים כל מעצמה חוששת שמא האחרת תנצל המרד כדי להשתלט על אזורי שליטה תורכיים.
- תוצאה של לחץ דעת הקהל באירופה.

דעת קהל אוהדת באירופה

תמיכת הציבור האירופי במרד היווני בגלל הערצת התרבות היוונית הקלסית, השפעת הרעיונות הלאומיים והליברליים, ראיית המרד היווני כמאבק בין האיסלם לנצרות.

- הלחץ הציבורי דחף את המעצמות להתערב במרד היווני.
- אלפי מתנדבים מרחבי אירופה באו לסייע ליוונים במאבקם.
- תמיכה כספית של האפיפיור ושל שליטי מדינות אירופה.

3. צמיחתה של תנועה תרבותית-

ביוון שעסקה בטיפוח העבר המשותף של היוונים, הנחלת מורשת יון הקלסית (לשון, ספרות, שירה, היסטוריה) על ידי הקמת ארגונים ובתי-ספר. תחיית התרבות סייעה לתנועה הלאומית לחזק התודעה הלאומית ולדרבן למאבק.

גורמים מעכבים בניהול המאבק:

1. יתרון צבאי לתורכים-

הצבא התורכי שעמד מול המורדים היוונים היה מאורגן ומקצועי, והיה לו יתרון על הכוח היווני במספר הלוחמים ובכמות הנשק.

2. התנגדות הכנסייה הנוצרית-אורתודוקסית ביון למרד-

קראה למורדים כופרים בקיומו של האל. הכנסייה חששה מפני השפעת התנועה הלאומית החילונית על הציבור, שתביא לירידת כוחה והשפעתה של הדת ביון.

3. חוסר אחדות-

פיצול פוליטי, חברתי וכלכלי במחנה היווני. חילוקי דעות בקרב מנהיגי התנועה הלאומית.

תוצאות המאבק

א.ב-1832 הוכרזה רשמית עצמאותה של יון, והוכרה על ידי תורכיה. ביון הוקם משטר מלוכני-חוקתי- מלך המוגבל בסמכויותיו על ידי חוקה, ולצידו ממשלה הנשענת על תמיכת הפרלמנט.

ב.עצמאות יון הוכרה בשטח מצומצם, ולא בכל השטחים שהלאומנים היוונים ראו בהם חלק מיון. עד מלחמת העולם הראשונה (1914) הצליחה יון בהדרגה להרחיב גבולותיה, כולל האיים שסביבה כמו כרתים.

ג.הצלחת היוונים לזכות בעצמאות לאחר מאבק ממושך הייתה מקור השראה לתנועות לאומיות אחרות באירופה, במאבקן להשגת עצמאות.

גורמים מעכבים	גורמים מסייעים
לעות'מאניים היה יתרון במספר הלוחמים ובנשק.	תמיכה רבה שהגיעה מיוונים שהיגרו מיוון ומעמי אירופה והתבטאה הן בתרומות והן בהצטרפות ללוחמים.
בתחילת במאבק הכנסייה חששה שהמאבק יהיה בעל אופי חילוני	השפעת המהפכה הצרפתית וכיבושי נפוליאון
הצי המצרי סייע לתורכים ממניעים אישיים	הכנסייה – מלחמת דת
	רוסיה – סייעה למאבק על מנת להחליש את תורכיה
	פלינהיזם – אהבת תרבות יוון בקרב תנועות רבות ברחבי אירופה

נקודות מרכזיות במאבק היוונים לעצמאות

1821-1832	זמן
היוונים דיברו יוונית, התורכים ששלטו ביוון – תורכית. היוונים היו נוצרים והתורכים מוסלמים – המאבק נשא גם אופי דתי.	שפה ודת
1. להשתחרר משלטון זר של האימפריה העות'מנית; 2. לחדש את התרבות היוונית העתיקה ששימשה מקור לתרבות האירופאית.	המטרות
יוון נשלטה על ידי האימפריה העות'מאנית שהייתה אימפריה רב לאומית ושלטו בה תורכים, שדתם הייתה איסלאמית. היוונים היו נוצרים-אורתודוקסים והיו מרוכזים בטרטוריה אחת.	המצב המדיני והפוליטי בטרטוריה לאומית
א. מנהיגי המאבק ביוון היו משכילים, חילוניים והושפעו מרעיונות תנועת ההשכלה והמהפכה הצרפתית. ב. כקבוצה אתנית הם רצו לחדש את תרבות יוון העתיקה ששימשה מקור לתרבות אירופאית.	מנהיגי המאבק לאחדות ולתחייה לאומית
שחרור יוון נעשה דרך מרד עממי והיה עקוב בדם א. מדינות כמו בריטניה, רוסיה וצרפת ומתנדבים מאירופה תמכו במאבק היוונים, בשל אהבתם לתרבות יוון העתיקה. רבים באו להילחם למען עצמאותה, למשל לורד ביירון שמת ביוון. ב. רבים ראו במאבק הלאומי גם מאבק דתי בין נוצרים לבין מוסלמים.	המאבקים בדרך להקמת מדינת הלאום (שלבי המאבק)
צרפת, בריטניה, רוסיה	הכוחות המסייעים
הכנסייה שהכריזה כי מנהיגי המרד הם בוגדים וכופרים משום שהם היו חילוניים והתנערו מהשפעתה.	הכוחות המעכבים
בתמיכת רוסיה, בריטניה וצרפת הוקמה ממלכת יוון העצמאית הלאומית (מדינת לאום). שחרור יוון סלל דרך לתנועות לאומיות נוספות במאה ה-19.	התוצאות (סוג המשטר הרצוי, שטחי המדינה הלאומית, ההרכב האתני)